

การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

The Promotion of the Reading Habits in Secondary School by Participatory

Action Research

มนตรี คงเจริญ*

Montree Kongjaroen

ฉลอง ชาตรุประชีวิน**

Chalong Chatruracheewin

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม วัตถุประสงค์เฉพาะ 1. เพื่อศึกษาบริบทและปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2. เพื่อดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3. เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา วิจัยดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ขั้นศึกษาบริบทและปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา จากการวิเคราะห์เอกสารและการประชุมแบบไม่เป็นทางการ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 21 คน ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ การเตรียมการ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต การสะท้อนผล รวบรวมข้อมูลด้วยแบบบันทึกและการประชุมผู้เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากการประชุมผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 ได้แก่ ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และนักพัฒนา รวม 56 คน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1) บริบทและปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ในด้านครอบครัวเห็นความสำคัญและได้รับความรู้ ร่วมมือส่งเสริมนิสัยรักการอ่านกับโรงเรียน ปัญหา ได้แก่ การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านมีน้อย สภาพครอบครัวไม่เอื้อต่อการอ่าน การร่วมมือขาดการติดตาม ด้านโรงเรียนมีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ปัญหา ได้แก่ ขาดการมีส่วนร่วม งบประมาณและกิจกรรมมีน้อย ด้านชุมชนและองค์กรต่างๆ มีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในที่อ่านหนังสือในชุมชน ปัญหา ได้แก่ การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านมีน้อย ขาดทรัพยากรสารสนเทศ งบประมาณ และการร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ด้านพฤติกรรมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน พบว่ามีต่ำกว่าเกณฑ์ 2) ผลการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ขั้นเตรียมการ ได้เลือกโรงเรียนบ้านไร่พิทยาคมเป็นพื้นที่วิจัยและเตรียมผู้ร่วมวิจัยบรรลุผลตามกำหนด ขั้นวางแผน ได้กำหนดโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำนวน 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมสร้างเสริมความรู้และพัฒนาความร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียนส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน กิจกรรมพัฒนาการบริการของห้องสมุดด้านสื่อเทคโนโลยี

*นักศึกษาลัทธิสุตรการศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

**อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารและการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

กิจกรรมพัฒนาสภาพกายภาพบรรยากาศห้องสมุดที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชน กิจกรรมติดตามพัฒนาการพฤติกรรมการอ่านนักเรียน ขั้นปฏิบัติ พบว่า ทุกกิจกรรมมีกระบวนการดำเนินงานตามที่กำหนด ขึ้นสังเกต พบว่า ผลการดำเนินงานเป็นไปตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ ขั้นสะท้อนผล พบว่า ทุกกิจกรรมตอบสนองต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การปฏิบัติงานเป็นไปตามที่กำหนดและการสังเกต พบว่า ผลการดำเนินกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจของครอบครัว วิสัยทัศน์และความสามารถในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนและการร่วมมือกันจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแบบทั้งองค์กร การร่วมมือของครอบครัว ชุมชนและองค์กรต่างๆ ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชน

คำสำคัญ : การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน / การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ABSTRACT

The main purpose of this study was to promote the reading habits in secondary school students by participatory action research. The particular purpose of the study is threefold: 1. to study contexts and obstacles of promoting the reading habits in the context of secondary school, 2. to operate the promotion of the reading habits in secondary school using participatory action research, 3. to study critical success factor of the promotion of the reading habits in secondary school. There were 3 steps of this study; 1) the study of contexts and obstacles of promoting the reading habits in the context in secondary school, data were collected by analyzing document and congregating people concerning in researchable area and informal conference. Data gathered was provided by 21 samples of the secondary school principal, teachers, students and parents. 2) The promotion of reading habits in secondary school using participatory action research technique consists of five processes; pre-step process, planning process, acting process, observation process and reflecting process . 3) The study of critical success factor of the promotion of the reading habits in secondary school by using participatory action research. Data gathered in these processes was provided by documents, conference of 56 samples; three sample groups, i.e. the researcher, co-researchers and developers. The results of this study showed that: 1) In parents' cooperation with school; they cooperated and paid attention to promote reading habits whereas; some problems were occurred; less promoting in the reading habits, lacking of favorable family surroundings, uncontinual losing contact with promoting the reading habits between parents and students. In school; there were the promotion of the reading habits. But, lacking of cooperation and budget were the obstacles of promoting the reading habits. In local community and organization; they also promote the reading habits while the problem was the less promotion in the reading habits and the lacked of information resources and budget from local community and organization. In students' reading habits; a few reading activities and lower reading habits behavior than specific standard were the obstacles of promoting reading habits. 2) The result of participatory action research, in pre-step process; Banraipitthayakom School

was selected for the promotion of the reading habits program. In the planning process, 6 various activities were designed to encourage students reading including Promoting reading habits activity, Development of media and technology service activity, Cooperation development of parents activity, Development of physical characteristics of library activity, Development of library service activity and Follow-up of reading habits activity. After all activities were implemented, achieved through the target behaviors. In reflecting process, all activities responding to promote the reading habit. All acting process were accomplished.

3) The critical success factors of research activities when applying participatory action research as a mean to promote the reading habits in secondary school composed of the understanding in the promotion of the reading habits among families, the vision and efficiency of administration in promoting reading habits, the cooperative roles of conducting the promotion of the reading habits activities from the whole organization and the cooperation between families, local community and other organizations.

Keywords : The Promotion of Reading Habits / Participatory Action Research

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุดมการณ์ของการจัดการศึกษาไทยมีความมุ่งหมายพัฒนาคนไทยให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน พัฒนาคอนไทยทุกช่วงวัยให้มีทักษะการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต สร้างกระแสของสังคมแห่งการเรียนรู้ นิยสัฝัรู้ รักการอ่านตั้งแต่วัยเด็ก (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559), หน้า 9-11) ในระยะที่ผ่านมาหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างพยายามพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาคอนไทยให้มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างนิยสัฝัรู้ รักการอ่านมาโดยตลอด แต่ผลการศึกษาในด้านความสามารถในการรู้เรื่องการอ่าน (Reading Literacy) และด้านการมีนิสัยรักการอ่านของคนไทยยังคงมีสภาพที่ตกต่ำและมีความห่างไกลจากเป้าหมายอย่างมาก ดังปรากฏผลการประเมินเยาวชนไทยจากโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ หรือ PISA พบว่า ผลการประเมินทุกครั้งได้ชี้ให้เห็นว่า ความสามารถทางการอ่านของนักเรียนไทยโดยรวมอยู่ในระดับต่ำมาก (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2556, หน้า 14-15) ในขณะที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554, หน้า 150-188) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในประเทศไทยไว้ว่าได้ประสบความสำเร็จเฉพาะด้าน การลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือแต่ไม่ประสบความสำเร็จด้านการสร้างนิสัยรักการอ่าน ซึ่งแสดงว่าการรู้เรื่องการอ่านและการมีนิสัยรักการอ่านในประเทศไทยยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ควรเร่งดำเนินการแก้ไข ซึ่งจากการศึกษาปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน พบว่าปัญหาเกิดจากการขาดประสานงานและความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ ความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษาขาดวิสัยทัศน์ การขาดการสนับสนุนทรัพยากร ขาดการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่สร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม การใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจบังคับให้นักเรียนอ่านหนังสือ การมีค่านิยมการเรียนที่ยึดถือตำรา รายวิชา ภาษาไทย มีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านน้อย ห้องสมุดมีหนังสือและการบริการน้อย ขาดการเอาใจใส่ ขาดครูบรรณารักษ์และมีเวลาเปิดบริการจำกัด ปัญหาการอ่านด้วยวิธีการคัดลอกโดยไม่สนใจ การอ่าน ผู้ปกครองและนักเรียนให้ความสำคัญต่อการอ่านเฉพาะหนังสือเรียน

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่บริหารสถานศึกษาได้พยายามศึกษาวิธีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมที่มีประสิทธิภาพ พบว่า แนวคิดทฤษฎีจากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ

มีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นกระบวนการที่มุ่งระดมความรู้ประสบการณ์ ศักยภาพของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ในพื้นที่วิจัยในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหา พัฒนาร่วมกันในพื้นที่วิจัยเป็นรูปแบบการวิจัยที่มีจุดเด่นด้านกระบวนการพัฒนางานที่เน้นการเรียนรู้และความร่วมมือของบุคคลในพื้นที่วิจัยซึ่งตรงกับประเด็นปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้านการขาดความร่วมมือ ประสานงานกันระหว่างฝ่ายต่างๆ ตรงต่อการแก้ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรที่ควรมุ่งใช้วิธีการระดมทรัพยากรในพื้นที่วิจัยนำมาจัดใช้ให้เกิดประโยชน์ ตามศักยภาพ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นวิธีการวิจัยที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเอากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยนอกจากจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ข้อค้นพบอันมีประโยชน์ต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนพื้นที่วิจัยแล้วยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการวิจัยหรือพัฒนาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในสถานศึกษาที่มีสภาพบริบทที่คล้ายกันได้ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อศึกษาบริบทและปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา
3. เพื่อดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

มีส่วนร่วม

4. เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทและปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัศึกษาดำเนินการ 2 ขั้นย่อย คือ การวิเคราะห์เอกสารขององค์กรในชุมชนพื้นที่บริการและโรงเรียนพื้นที่วิจัย และการประชุมแบบไม่เป็นทางการ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง และส่วนของตัวแทนนักเรียนระดับชั้นละ 1 คน รวม 6 คน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นละ 1 คน รวม 6 คน รวมทั้งสิ้น 21 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือ มี 3 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 แบบบันทึกการศึกษาเอกสาร การศึกษาบริบทและปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา ฉบับที่ 2 เป็นแบบบันทึกการประชุม แบบไม่เป็นทางการ ฉบับที่ 3 ประเด็นการประชุมการศึกษาบริบทและปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ลักษณะเครื่องมือ เครื่องมือ ฉบับที่ 1 แบบบันทึกการศึกษาเอกสารการศึกษาบริบทและปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีลักษณะเป็นแบบบันทึกข้อมูลแบบตาราง แบ่งเป็นข้อตามรายละเอียดการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา จากการศึกษาเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ฉบับที่ 2 เป็นแบบบันทึกการประชุมแบบไม่เป็นทางการ ฉบับที่ 3 ประเด็นการประชุมการศึกษาบริบทและปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นเอกสารประกอบการประชุมที่นำรายละเอียดการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา จัดทำเป็นประเด็นการประชุมการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำ

ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาจัดทำเครื่องมือฉบับที่ 1, 2 และ 3 จัดทำร่างเครื่องมือเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ในการทำหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่ม ผู้วิจัยประสานกับผู้ให้ข้อมูลและนัดหมาย วัน เวลาและสถานที่ในการจัดประชุม ดำเนินการเก็บข้อมูลตามวันและเวลาที่กำหนด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยขั้นตอนงาน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1.1 การคัดเลือกโรงเรียนที่ใช้เป็นพื้นที่วิจัยและการบูรณาการตัวนักวิจัยเข้ากับพื้นที่วิจัยเป็นขั้นการกำหนดหลักการคัดเลือกโรงเรียนพื้นที่วิจัยและการบูรณาการตัวนักวิจัยเข้ากับพื้นที่วิจัย

1.2 การเตรียมผู้ร่วมวิจัย เป็นขั้นที่มุ่งหมายให้ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัยและนักพัฒนามีความพร้อมในการดำเนินการวิจัย ดำเนินการรับสมัครผู้ร่วมวิจัย ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นครูและนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ในพื้นที่วิจัย ได้แก่ ครู จำนวน 18 คน นักเรียน ซึ่งเป็นหัวหน้าชั้นเรียน จำนวน 23 คน ผู้ปกครองนักเรียนที่ผู้สมัครใจ 12 คน นักพัฒนา ได้มาจากศึกษาพิเศษจากหน่วยงานต้นสังกัดที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน จำนวน 2 คน ผู้วิจัยได้ประชุมเกี่ยวกับหลักการ บทบาท จริยธรรม วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จัดทำแผนการวิจัย

2. ขั้นวางแผน เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยวิเคราะห์โรงเรียนพื้นที่วิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแสวงหาอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference, F.S.C.) ผลจากกระบวนการทำให้ได้ข้อสรุปเพื่อนำมาใช้ในการกำหนดโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแสวงหาอนาคตร่วมกันร่วมกัน (Future Search Conference, FSC) หมายถึง กระบวนการเชิงสร้างสรรค์ที่มุ่งให้ผู้ร่วมวิจัยกำหนดโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้วยการประชุมรวบรวมประสบการณ์ของทุกคนเพื่อนำมาสร้างแผนปฏิบัติการและโครงการ ที่ใช้กระบวนการ 13 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเส้นแบ่งเวลา วิเคราะห์อดีต สะท้อนอดีต แผนที่ความคิด มุมมองของผู้เกี่ยวข้อง ความภูมิใจและเสียใจ การสังเคราะห์ ภาพแห่งอนาคต การนำเสนอภาพอนาคต ความคิดเห็นร่วม แผนปฏิบัติการส่วนบุคคล แผนปฏิบัติการกลุ่มสนใจ แผนปฏิบัติการกลุ่มเฉพาะ

3. ขั้นปฏิบัติ เป็นการร่วมกันดำเนินงานโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติตามแผนงานและการปรับปรุงเพิ่มเติม สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ ผู้วิจัยนัดหมายผู้ร่วมวิจัยประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สัปดาห์ละครั้ง

4. ขั้นการสังเกต เป็นขั้นการติดตามประเมินผลกิจกรรม ประเด็นการสังเกต ได้แก่ ผลการดำเนินงาน ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้การสังเกต ผู้วิจัยและ ผู้ร่วมวิจัยบันทึกข้อมูลการสังเกต และนำมาประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สัปดาห์ละครั้งและประชุมทั้งหมดเดือนละครั้ง

5. ขั้นสะท้อนผล เป็นขั้นที่ประมวลผลตั้งแต่ขั้นวางแผนถึงขั้นปฏิบัติ ประเด็นการสะท้อนผล ได้แก่ 1) ผลการสะท้อนผล 2) ปัจจัยสนับสนุน 3) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค 4) สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการสะท้อนผล ผู้วิจัยได้จัดประชุมรวมทั้งหมด นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา

ในขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย การเตรียมการ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต การสะท้อนผล มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย นักพัฒนา ประกอบด้วย ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และศึกษานิเทศ รวม 56 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 6 ฉบับ จำแนกเป็นรายชั้น ดังนี้

2.1 ชั้นเตรียมการ เครื่องมือ ได้แก่ ฉบับที่ 2 เป็นแบบบันทึกการประชุมแบบไม่เป็นทางการ และฉบับที่ 4 แบบทดสอบหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม บทบาท จรรยาบรรณการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

2.2 ชั้นวางแผน เครื่องมือ ได้แก่ ฉบับที่ 5 แบบบันทึกผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน

2.3 ชั้นการปฏิบัติ เครื่องมือ ได้แก่ ฉบับที่ 6 แบบบันทึกการปฏิบัติ

2.4 ชั้นสังเกต เครื่องมือ ได้แก่ ฉบับที่ 7 แบบบันทึกการสังเกต

2.5 ชั้นสะท้อนผล เครื่องมือ ได้แก่ ฉบับที่ 8 ประเด็นการประชุมสะท้อนผล

ลักษณะเครื่องมือ เครื่องมือ ฉบับที่ 2 แบบบันทึกการประชุม ฉบับที่ 4 แบบทดสอบหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม บทบาท จรรยาบรรณการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีลักษณะเป็นแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ ฉบับที่ 5 แบบบันทึกผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน ฉบับที่ 6 แบบบันทึกการปฏิบัติ ฉบับที่ 7 แบบบันทึกการสังเกต ฉบับที่ 8 ประเด็นการประชุมสะท้อนผล เป็นแบบบันทึกที่มีประเด็นการศึกษาและมีช่องว่างสำหรับผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัยและนักพัฒนาใช้ในการบันทึกการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาจัดทำกรอบประเด็นในแบบบันทึกสำหรับขั้นตอนต่างๆ จัดทำร่างเครื่องมือ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ในการทำหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่ม ผู้วิจัยประสานกับผู้ให้ข้อมูลและนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ในการจัดประชุมดำเนินการเก็บข้อมูลตามวันและเวลาที่กำหนด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัยและนักพัฒนา ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศ รวม 56 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 2 แบบบันทึกการประชุมและฉบับที่ 8 ประเด็นการประชุมสะท้อนผล

ลักษณะเครื่องมือ เครื่องมือฉบับที่ 2 แบบบันทึกการประชุม และฉบับที่ 8 ประเด็น การประชุมสะท้อนผล เป็นแบบบันทึกที่มีประเด็นการศึกษาและมีช่องว่างสำหรับผู้ให้ข้อมูลบันทึก

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาจัดทำเครื่องมือ ฉบับที่ 2 และ 8 จัดทำร่างเครื่องมือ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ในการทำหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่ม ผู้วิจัยประสานกับผู้ให้ข้อมูลและนัดหมาย วัน เวลาและสถานที่ในการจัดประชุมดำเนินการเก็บข้อมูลตามวันและเวลาที่กำหนด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาบริบทและปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาบริบท การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในครอบครัว พบว่า ครอบครัวเห็นความสำคัญของการอ่านมีการจัดสภาพแวดล้อม ส่งเสริมการอ่านในครอบครัว มีการเสริมสร้างความรู้แก่ผู้ปกครองและร่วมมือส่งเสริมการอ่านเพื่อเสริมการเรียนรู้ ในหลักสูตร ปัญหา ได้แก่ ในครอบครัวส่วนใหญ่มีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านน้อย สัมพันธภาพระหว่างนักเรียน กับผู้ปกครองไม่ดี ฐานะยากจน การเลี้ยงดูไม่ดี การร่วมมือส่งเสริมนิสัยรักการอ่านขาดการติดตามและไม่ ต่อเนื่อง บริบทการส่งเสริมนิสัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า มีการบริหารส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การส่งเสริม การอ่านจากครู การจัดสภาพกายภาพห้องสมุด การจัดการทรัพยากรสารสนเทศ ปัญหา ได้แก่ ขาดกระบวนการ การวิเคราะห์บริบทและสถานการณ์การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การมีส่วนร่วมในชั้นวางแผนและการถอด บทเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บริบทการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโดยชุมชนและองค์กรต่างๆ พบว่า มีการจัดแหล่ง การอ่านในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สถานที่ราชการ วัด ร้านค้า ปัญหา ได้แก่ ขาดกระบวนการวิเคราะห์ บริบทและสถานการณ์การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านมีน้อย ขาดแคลนทรัพยากรสารสนเทศ งบประมาณและ ขาดการประสานงานร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ และพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการอ่านมีต่ำกว่าเกณฑ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 2 ผลการดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม

1. ผลการเตรียมการ ได้เลือกโรงเรียนบ้านไร่พิทยาคม เป็นพื้นที่วิจัย รับสมัครผู้ร่วมวิจัย ประชุม การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม บทบาท จรรยาบรรณและจัดทำแผนการวิจัยตามที่กำหนด

2. ผลการวางแผน พบว่า ได้แผนงานและโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมสร้างเสริมความรู้และพัฒนา ความร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียนส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน กิจกรรมพัฒนาการบริการของห้องสมุด ด้านสื่อ เทคโนโลยี กิจกรรมพัฒนาสภาพกายภาพบรรยากาศห้องสมุดที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรัก การอ่านด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชน กิจกรรมติดตามพัฒนาการ พฤติกรรมนิสัยรักการอ่านนักเรียน

3. ผลการปฏิบัติการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วม พบว่า กระบวนการปฏิบัติทั้ง 6 กิจกรรมเป็นตามที่กำหนด ได้แก่ กิจกรรมสร้างเสริมความรู้และพัฒนา ความร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียนส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ได้ปฏิบัติการจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนและ เผยแพร่ความรู้และเข้าใจการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในครอบครัวและการลงนามบันทึกตามบันทึกตกลงร่วมมือ ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน กิจกรรมพัฒนาการบริการของห้องสมุดด้านสื่อเทคโนโลยี ได้ปฏิบัติ ได้แก่ การซ่อมและ ปรับปรุงคอมพิวเตอร์ต่อเชื่อมอินเทอร์เน็ต 96 เครื่อง ทำให้นักเรียนได้รับการบริการการอ่านจากคอมพิวเตอร์ต่อ อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น กิจกรรมพัฒนาสภาพกายภาพบรรยากาศห้องสมุดที่เอื้อต่อการเรียนรู้ได้ปฏิบัติงานปรับปรุง สภาพกายภาพห้องสมุดให้มีความสวยงามและเอื้อต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการ อ่านด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้ปฏิบัติ ได้แก่ จัดกิจกรรมจากการร่วมมือจากทุกฝ่าย ทำให้นักเรียนได้รับ การจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านครบทุกคน กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชน ได้ปฏิบัติจัด กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชน ทำให้บุคคลในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชน 2 ครั้ง ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 96 คน กิจกรรมติดตามพัฒนาการพฤติกรรมนิสัยรักการอ่าน นักเรียนได้ปฏิบัติการ

ติดตามพฤติกรรมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนดำเนินการได้ครบ ทุกรายการตามที่กำหนด สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ ได้แก่ วิธีการสร้างเสริมความรู้และพัฒนาความร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียน ทักษะของผู้ปกครองที่เน้นการอ่านหนังสือเรียน ความสนใจและต้องการสื่อการอ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของนักเรียน จริยธรรมการใช้สื่อเทคโนโลยี รูปแบบการจัดสภาพกายภาพห้องสมุด วิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ความต้องการกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน วิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชน การให้ความร่วมมือและความต้องการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชน วิธีการและระดับความร่วมมือของครูในการเก็บข้อมูลพฤติกรรมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน

4. ผลการสังเกต พบว่า การดำเนินงานทุกกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนให้ความสำคัญต่อการอ่าน ชุมชนมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์ที่สามารถนำมาปรับใช้ในโครงการได้ ความสามารถวิทยากรการอบรมวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ผู้ร่วมวิจัยเห็นด้วยและสนับสนุนกิจกรรม โรงเรียนมีความพร้อมด้านทรัพยากรสารสนเทศและสภาพกายภาพห้องสมุด ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ คอมพิวเตอร์มีจำนวนน้อย ผู้ปกครองนักเรียนสนใจการอ่านเฉพาะเพื่อการเล่าเรียน โรงเรียนมีงบประมาณน้อย การขาดประสบการณ์การจัดกิจกรรม ที่อ่านหนังสือพิมพ์มีสภาพทรุดโทรม สิ่งที่ได้เรียนรู้ ได้แก่ ผู้ปกครองสามารถเข้าใจเรื่องการรู้เรื่องการอ่าน (Reading Literacy) ได้ อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อยอดนิยมและนักเรียนต้องการคุณภาพสัญญาณอินเทอร์เน็ต สภาพกายภาพห้องสมุดในทัศนะของนักเรียนแตกต่างจากห้องสมุดแบบดั้งเดิม ความสนใจของชุมชนต่อการอ่าน ประเภทหนังสือที่ประชาชนชอบอ่าน

5. ผลการสะท้อนผล พบว่า การวางแผนสนองต่อความต้องการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การปฏิบัติได้ทำให้ครอบครัวมีความรู้และให้ความร่วมมือส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน นักเรียนได้ใช้บริการการอ่านจากคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น ห้องสมุดมีสภาพกายภาพสวยงามน่าใช้ นักเรียนทุกคนได้ร่วมกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ชุมชนได้ร่วมกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และพบว่า พฤติกรรมนิสัยรักการอ่านนักเรียนที่บรรลุเป้าหมาย ได้แก่ จำนวนการยืมหนังสือต่อภาคเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน พฤติกรรมที่ต่ำกว่าเป้าหมาย ได้แก่ จำนวนการเข้าใช้ห้องสมุดต่อสัปดาห์ จำนวนเล่มหนังสือที่อ่านต่อปีและระยะเวลาการอ่านหนังสือนอกเวลาเรียนต่อวัน การปฏิบัติทุกกิจกรรมเป็นตามที่กำหนด บรรลุวัตถุประสงค์ ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ โรงเรียนมีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนทุกภาคเรียน โรงเรียนมีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โครงสร้างพื้นฐานสภาพกายภาพและทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุด ครูให้ความร่วมมือ ผู้นำชุมชนและประชาชนให้การสนับสนุน ข้อมูลพฤติกรรมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนสามารถรวบรวมได้ง่าย ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนยังคงให้ความสำคัญเฉพาะการอ่านเพื่อการเรียน สภาพครอบครัวนักเรียนไม่เอื้อต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน นักเรียนที่มีความต้องการใช้สื่อเทคโนโลยีจำนวนมาก สิ่งที่ได้เรียนรู้ ได้แก่ นักเรียนต้องการให้พัฒนาสัญญาณอินเทอร์เน็ตมีจำนวนมาก นักเรียนยังขาดจริยธรรมการใช้สื่อเทคโนโลยี กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในรายวิชามักใช้การสืบค้นอินเทอร์เน็ต สภาพกายภาพของห้องสมุดโรงเรียนในทัศนะของนักเรียน วิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จ การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของบุคคลในครอบครัว การร่วมมือกันระหว่างครอบครัวนักเรียนกับโรงเรียนหรือองค์กรอื่นเพื่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียน วิสัยทัศน์และความสามารถในการบริหาร การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของผู้บริหารโรงเรียน การร่วมมือกันจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแบบ

ทั้งองค์กร ความร่วมมือ ผนึกกำลังกันของครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่างๆ ร่วมกันพัฒนาสภาพกายภาพที่อ่านหนังสือ สื่อสารสนเทศและจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

1. การเตรียมการ จากการวิจัยพบว่า การคัดเลือกโรงเรียนบ้านไร่พิทยาคม เป็นพื้นที่วิจัย รับสมัครผู้ร่วมวิจัย ประชุมให้ความรู้และจัดทำแผนการวิจัย การที่เลือกโรงเรียนบ้านไร่พิทยาคมเป็นโรงเรียนพื้นที่วิจัย ทั้งนี้เพราะว่า เป็นโรงเรียนที่มีคุณสมบัติตรงกับหลักการคัดเลือกโรงเรียนพื้นที่วิจัย ได้แก่ เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านสอดคล้องกับปัญหาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านทั่วไป มีความพร้อม ด้านกายภาพและทรัพยากรสารสนเทศ บุคลากรมีความสนใจการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน บุคลากรในพื้นที่วิจัยและหน่วยงานต้นสังกัดให้ความร่วมมือ การพิจารณาครั้งนี้มีสิ่งบ่งชี้สำคัญ ได้แก่ การที่โรงเรียนได้เข้าโครงการโรงเรียนห้องสมุดมีชีวิตต้นแบบในสถานศึกษา ส่งผลให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาความพร้อมด้านกายภาพและทรัพยากรสารสนเทศซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสนใจของบุคลากรและทำให้โรงเรียนบ้านไร่พิทยาคม มีความพร้อมในด้านต่างๆ แต่ยังคงประสบปัญหาที่ครูส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและเป็นโรงเรียนที่ปัญหาพฤติกรรมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ สอดคล้องกับ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554, หน้า 183-184) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านไม่ประสบผลสำเร็จเพราะขาดความร่วมมือผนึกกำลังระหว่างองค์กร สอดคล้องกับ สำนักอุทยานการเรียนรู้ (องค์การมหาชน) (2551) ที่พบว่า คนไทยมีสถิติการอ่านหนังสือเฉลี่ยปีละ 2 เล่ม ส่วนการรับสมัครผู้ร่วมวิจัย การประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยและจัดทำแผนการวิจัยได้รับความร่วมมืออย่างดี ทั้งนี้เพราะว่า ผู้ร่วมวิจัยเมื่อได้เกิดความรู้ เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการมีนิสัยรักการอ่าน จึงยินดีให้ความร่วมมือ สอดคล้องกับ วรณนิภา ขัตติรัตน์ (2550) ซึ่งประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของโรงเรียนทรงวิทยา จังหวัดสมุทรปราการ และพบว่า ผู้บริหารและครูเห็นด้วยกับโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านมากที่สุดทุกด้าน

2. การวางแผน จากผลการวิจัยการวางแผนซึ่งทำให้ได้กำหนด โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทุกกิจกรรมได้รับการคิดสรรจากผู้ร่วมวิจัย ว่ามีความต้องการจำเป็นและเหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่วิจัย กิจกรรมการเสริมสร้างความรู้แก่ผู้ปกครองนักเรียน ในการประชุมผู้ปกครองนักเรียนและจัดทำความร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียนส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในครอบครัวเป็นกิจกรรมที่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะว่า ครอบครัวมีความสำคัญต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนอย่างมาก สอดคล้องกับ สำนักอุทยานการเรียนรู้ (องค์การมหาชน) (2553) ซึ่งทำการวิจัยการศึกษา สถานการณ์การอ่านและดัชนีการอ่านของไทย ปี 2553 : การพัฒนาดัชนีการอ่านและการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ ดัชนีการอ่าน ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการสร้างนิสัยรักการอ่านมากที่สุดคือการหล่อหลอมนิสัยรักการอ่านของ ครอบครัวและโรงเรียน ส่วนการวางแผนได้กำหนดให้มีกิจกรรมพัฒนาการบริการสื่อเทคโนโลยีที่กำหนดขึ้น ทั้งนี้เพราะว่า ปัจจุบันนักเรียนมีความนิยมสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมาก สอดคล้องกับ แอมบีเกพาเท แพนเดียน (Ambigapathy Pandian, 2011, pp.36-62) กล่าวว่า พฤติกรรมการอ่านของประชาชนในประเทศมาเลเซียอยู่ในภาวะถดถอยเพราะความนิยมสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพิ่มขึ้น ส่วนการวางแผนในกิจกรรมพัฒนากายภาพ บรรยายภาพห้องสมุดที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้จัดให้มีการพัฒนากายภาพห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นห้องสมุดที่มีความสวยงาม น่าสนใจ ทันสมัยและเอื้อต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ทั้งนี้เพราะว่า สภาพกายภาพห้องสมุดโรงเรียนมีความสำคัญต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สอดคล้องกับ สำนักอุทยานการเรียนรู้ (องค์การมหาชน) (2551) ที่ดำเนินโครงการวิจัยทัศนคติและพฤติกรรมการอ่านของคนไทยและพบว่า ประชาชนทุกกลุ่มสนใจแนวคิดห้องสมุดสมัยใหม่ที่จัดอย่างสวยงาม มีสีสันและมีความทันสมัย ส่วนในการวางแผนกิจกรรมส่งเสริมนิสัย

รักการอ่านด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ซึ่งได้กำหนดให้มีการจัดอบรมวิธีการจัดกิจกรรมและดำเนินกิจกรรม ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ทั้งนี้เพราะว่า ครูส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านมาก่อน จึงสมควรวางแผนให้มีกิจกรรมพัฒนาครู ซึ่งสอดคล้องกับ นิราภรณ์ โทสวนจิต (2555) ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองบัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า ครูผู้สอนขาดเทคนิควิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน จึงได้พัฒนาศักยภาพครู ส่วนกิจกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้จัดทำขึ้นเพราะผลการวิเคราะห์ปัญหาได้พบว่า กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านมีน้อย ไม่ต่อเนื่อง ขาดความหลากหลาย ไม่น่าสนใจ สอดคล้องกับ กรุณา โกชาวี (2553) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน โรงเรียนคำลอดพื้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ที่พบว่า กิจกรรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่โรงเรียนจัดขึ้นมีจำนวนน้อย ไม่หลากหลาย ไม่น่าสนใจ นักเรียนต้องการให้มีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่หลากหลาย ในการวางแผนกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชนได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชน 2 ครั้ง ทั้งนี้เพราะว่า สภาพแวดล้อมชุมชนมีความสำคัญต่อการบ่มเพาะนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียน สอดคล้องกับ แม้นมาส ขวลิต (2544, หน้า 113-118) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมของเพื่อนบ้านมีความสำคัญต่อการสร้างนิสัยรักการอ่าน ส่วนการวางแผนในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมติดตามพฤติกรรมนิสัยรักการอ่านนักเรียน ทั้งนี้เพราะว่า นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษามีพฤติกรรมนิสัยรักการอ่านที่ต่ำกว่าเกณฑ์ สอดคล้องกับสำนักอุทยานการเรียนรู้ (องค์การมหาชน) (2551) ซึ่งดำเนินโครงการวิจัยทัศนคติและพฤติกรรมการอ่านของคนไทย พบว่า คนไทยมีสถิติการอ่านหนังสือของคนไทยเฉลี่ยปีละ 2 เล่ม ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาก

3. การปฏิบัติจากผลการวิจัยกระบวนการปฏิบัติโครงการทั้ง 6 กิจกรรมซึ่งพบว่าเป็นไปตามที่กำหนด ทั้งนี้เพราะว่า ทุกกิจกรรมผู้เกี่ยวข้องกับโครงการเห็นด้วยและยินดีให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการ สอดคล้องกับ วรณนิภา ขัตติรัตน์ (2550) ที่ดำเนินการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของโรงเรียน ทรวงวิทยา จังหวัดสมุทรปราการ และพบว่า กระบวนการดำเนินงานได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทุกฝ่าย สามารถเพิ่มจำนวนนักเรียนที่เข้าใช้บริการการอ่านได้อย่างมาก สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2556) ซึ่งได้ประเมินผลการนำนโยบายการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านสู่การปฏิบัติระดับประถมศึกษาทั้งในโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน พบว่า การดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในระบบโรงเรียน ได้แก่ การให้ครูสอดแทรก การอ่านไปในทุกกลุ่มสาระการพัฒนาห้องสมุดและการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย มีผลทำให้นักเรียนสนใจ การอ่านเพิ่มขึ้น เข้าห้องสมุดและยืมหนังสือกลับบ้านมากขึ้น ส่วนผลการปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชน ได้รับความร่วมมือจากชุมชนดี ทั้งนี้เพราะว่า ชุมชนมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านทุกแห่งซึ่งชุมชนได้พยายามพัฒนาและต้องการใช้ประโยชน์ จึงต้องการให้มีกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในชุมชน อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์ (2544, หน้า 35-46) ซึ่งวิจัยโครงการติดตามและประเมินผลการให้บริการทาง วิชาการแก่สังคม : กรณีศึกษาโครงการห้องสมุดเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ณ โรงเรียนบ้านพุทราไหล จังหวัด นครราชสีมา พบว่า โครงการห้องสมุดเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นมีประโยชน์ต่อชุมชนและต้องการให้มีโครงการใน ลักษณะนี้อีกอย่างต่อเนื่อง ส่วนผลการปฏิบัติกิจกรรมสร้างเสริมความรู้และพัฒนาความร่วมมือกับผู้ปกครอง นักเรียนส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ที่พบว่าผู้ปกครองนักเรียนให้ความสำคัญ การอ่านหนังสือเรียนและมีทัศนคติต่อการอ่านหนังสือเพื่อความเพลิดเพลินและหนังสือนอกเวลาเรียนว่าเป็นสิ่งมีคุณค่าน้อย การอ่านเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการเล่าเรียนและการดำรงชีวิตเท่านั้น สอดคล้องกับ สำนักอุทยานการเรียนรู้ (องค์การมหาชน) (2551) ที่ดำเนินโครงการวิจัยทัศนคติและพฤติกรรมการอ่านของคนไทย พบว่า คนไทยมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน

หนังสือเพราะเห็นถึงประโยชน์และความจำเป็นต่อการเล่าเรียนและการดำรงชีวิต ซึ่งแตกต่างจากประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาที่มีปัจจัยขับเคลื่อนทัศนคติที่ดีต่อการอ่านหนังสือเพื่อความรู้สึกละเอียดพิถีพิถันมีความสุข และผลการปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาการบริการสื่อเทคโนโลยี ซึ่งพบว่า สื่อคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ตได้รับความสนใจจากนักเรียนมัธยมศึกษามากกว่าสื่อการอ่านชนิดอื่น ทั้งนี้เพราะว่าสื่อจากอินเทอร์เน็ตในปัจจุบันมีแพร่หลายและสามารถเข้าถึงได้ทั้งการใช้คอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจึงนิยมใช้สื่ออินเทอร์เน็ตสำหรับการอ่าน สอดคล้องกับ พรพรรณ จันทร์แดง (2555) จากการศึกษาพฤติกรรมการอ่านของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งพบว่า สื่อการอ่านของนิสิตที่ใช้มากที่สุดคือสื่ออินเทอร์เน็ตและสนใจอ่านสิ่งพิมพ์จากอินเทอร์เน็ตมากที่สุด ส่วนการปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย จากการวิจัย พบว่า ผลการปฏิบัติกิจกรรมทำให้ผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและได้ร่วมมือจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและมีการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนด ทั้งนี้เพราะว่า กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านเป็นกิจกรรมที่ครูและนักเรียนเห็นความสำคัญ เห็นด้วยและยินดีให้ความร่วมมือปฏิบัติ สอดคล้องกับ วรณนิภา ขัตติรัตน์ (2550) ซึ่งได้ประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของโรงเรียนทรวงวิทยา จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งพบว่า ผู้บริหารและครูมีความเห็นด้วยกับโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในระดับมากที่สุดทุกด้านรวม ทั้งด้านกระบวนการ ซึ่งทั้งผู้บริหาร ครูและนักเรียนให้ความร่วมมือกับโครงการเป็นอย่างดี

4. การสังเกต จากการวิจัย พบว่า การดำเนินงาน 6 กิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ ผลการสังเกตแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของพฤติกรรมการอ่านของนักเรียน ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการอ่านของนักเรียนหลังดำเนินการวิจัย พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการอ่านเพิ่มขึ้นซึ่งตรงกับการคาดหวังของผู้ร่วมวิจัย ทั้งนี้เพราะว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านทุกกิจกรรมได้มุ่งให้นักเรียนได้แสดงพฤติกรรมการอ่าน ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมการอ่านเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ นิราภรณ์ โทสวนจิต (2555) ที่พบว่า ผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านทำให้นักเรียนซึ่งเดิมมีพฤติกรรมการอ่านในระดับน้อยมีพัฒนาการเป็นระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2556) การประเมินผลการนำนโยบายการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านสู่การปฏิบัติระดับประถมศึกษาทั้งในโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งผลการวิจัยได้พบว่า การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในระบบโรงเรียนมีผลให้นักเรียนสนใจ การอ่านเพิ่มขึ้น เข้าห้องสมุด ยืมหนังสือกลับบ้านมากขึ้น

5. การสะท้อนผล ผลการวิจัย พบว่า การวางแผนโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้มีการคัดเลือกกลั่นกรองมาจากประเด็นปัญหาจริงที่พบในพื้นที่วิจัย การปฏิบัติกิจกรรมมีการดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจาก 3 แหล่งสำคัญ ได้แก่ ชุมชน ครอบครัวและโรงเรียน ทั้งนี้เพราะว่า การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านเป็นการพัฒนาเชิงพฤติกรรมนักเรียนที่ต้องอาศัยการบ่มเพาะจากสภาพแวดล้อมรอบตัวนักเรียน สอดคล้องกับ สำนักอุทยานการเรียนรู้ (องค์การมหาชน) (2553) ในการศึกษาสถานการณ์การอ่านและดัชนีการอ่านของไทย ปี 2553 : การพัฒนาดัชนีการอ่านและการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อดัชนีการอ่าน พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการสร้างนิสัยการอ่านมากที่สุดคือการหล่อหลอมนิสัยการอ่านของครอบครัว โรงเรียน รองลงมา คือ วัด หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ส่วนผลการวิจัยที่พบว่าเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในครอบครัว ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนเห็นความสำคัญของการอ่านเฉพาะเพื่อการเรียน ทั้งนี้เพราะว่า ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนทำให้การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในครอบครัวมีน้อยตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้อง พรพรรณ จันทร์แดง (2555) ในการศึกษาพฤติกรรม

การอ่านของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยพะเยาและพบว่า นิสิตมีพฤติกรรมการนิยรักการอ่านรวมระดับปานกลางและผู้ปกครองของนิสิตส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยและยากจน

6. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ จากการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จการส่งเสริมนิยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า สิ่งสำคัญของปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมนิยรักการอ่าน ได้แก่ ความรู้และความร่วมมือกันจากทุกภาคส่วน ทั้งนี้เพราะว่าทุกกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จได้เพราะการส่งเสริมความรู้และความร่วมมือ สอดคล้องกับคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554, หน้า 183-184) กล่าวว่า การส่งเสริมนิยรักการอ่านที่ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะขาดการประสานงานและความร่วมมือผืนกำลังระหว่างองค์กรที่ดำเนินงานส่งเสริมการอ่านทั้งภาครัฐและเอกชน

ดังนั้นการดำเนินงานส่งเสริมนิยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ประกอบด้วย การเตรียมการ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต การสะท้อนผล ซึ่งผลการดำเนินงานและข้อมูลจากกระบวนการวิจัยได้เสริมสร้างประสิทธิภาพการส่งเสริมนิยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้อย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. โรงเรียนควรสร้างความรู้แก่ผู้ปกครองนักเรียนในด้านการส่งเสริมนิยรักการอ่านและเปลี่ยนค่านิยมการส่งเสริมการอ่านของผู้ปกครองนักเรียนจากที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเพื่อการเล่าเรียนเป็นการอ่านที่มีจุดมุ่งหมายที่หลากหลายมากขึ้น
2. โรงเรียนควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมนิยรักการอ่านนักเรียนด้านจำนวนการเข้าใช้ห้องสมุดต่อสัปดาห์ จำนวนเล่มหนังสือที่อ่านต่อปี และระยะเวลาการอ่านหนังสือนอกเวลาเรียนต่อวัน
3. โรงเรียนควรนำการส่งเสริมนิยรักการอ่านในโรงเรียนมัธยมศึกษาไปใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมนิยรักการอ่านหรืองานอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันและควรควรนำแนวทางจากงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนาการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติผู้ปกครองนักเรียนเพื่อการส่งเสริมนิยรักการอ่านในชุมชนและครอบครัวด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
2. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมนิยรักการอ่านสำหรับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีสภาพแวดล้อมครอบครัวไม่เอื้อต่อการส่งเสริมนิยรักการอ่าน
3. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมนิยรักการอ่านจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

กรุณา โถษาริ. (2553). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมนิยรักการอ่านของนักเรียนโรงเรียนบ้านคำลอดพื้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). นโยบายส่งเสริมการอ่านในประเทศไทย : ภาพรวม ปัญหาและแนวทางการพัฒนา. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการประจำปี Thailand Conference on Reading 2011. (หน้า 150-188). กรุงเทพฯ : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์. (2544). โครงการติดตามและประเมินผลการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม : กรณีศึกษาโครงการห้องสมุดเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ณ โรงเรียนบ้านพุทราไธล จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารห้องสมุด**, 59(1), 37-46.
- นิราภรณ์ โทสวนจิต. (2555). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองบัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). (26 ตุลาคม 2554). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 128 (ตอนพิเศษ) 152 ง. หน้า 9-11.
- พรพรรณ จันทร์แดง. (2555). ศึกษาพฤติกรรมการอ่านของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (มหาวิทยาลัยพะเยา)**, 1(3), 1-11.
- แม่นมาส ขวลิต. (2544). แนวทางส่งเสริมการอ่าน (ฉบับแก้ไขและเพิ่มเติม). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : บรรณกิจการพิมพ์.
- วรรณนิภา ขัตติรัตน์. (2550). การประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของโรงเรียนทรงวิทยา จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- วรภรณ์ จารุเมธีชน. (2555). บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สันติกา ดวงจิต. (2554). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนิสัยรักการอ่านของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สกุณี เกรียงชัยพร. (2548). องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อนิสัยรักการอ่านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนนาคนาวาอุปถัมภ์ เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุชาติ งามมานะ. (2553). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อนิสัยรักการอ่านของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนหินกอง(พิบูลอนุสรณ์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบุรี เขต 2. สระบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบุรี เขต 2.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2556). การประเมินผลการนำนโยบายการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านสู่การปฏิบัติระดับประถมศึกษา ทั้งในโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน. **วารสาร มจร.วิชาการ**, 16(32), 91-106.
- ส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, สถาบัน. (2556). ผลการประเมิน PISA 2012 คณิตศาสตร์ การอ่าน และวิทยาศาสตร์ บทสรุปผู้บริหาร. กรุงเทพฯ : แอดวานซ์ ฟรินติ้ง เซอร์วิส.
- อุทยานการเรียนรู้ (องค์การมหาชน), สำนัก. (2551). โครงการวิจัยทัศนคติและพฤติกรรมการอ่านของคนไทย. กรุงเทพฯ : สำนักอุทยานการเรียนรู้.
- _____. (2553). การศึกษาสถานการณ์การอ่านและดัชนีการอ่านของไทย ปี 2553 : การพัฒนาดัชนีการอ่านและการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อดัชนีการอ่าน. กรุงเทพฯ : สำนักอุทยานการเรียนรู้.

- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2554). ปัจจัยส่งเสริมคนไทยให้มีวัฒนธรรมการอ่าน. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการประจำปี Thailand Conference on Reading 2011. (หน้า 117-137).
กรุงเทพฯ : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน).
- Ambigapathy Pandian. (2554). การอ่านหนังสือในมาเลเซีย : โครงการส่งเสริมระดับบุคคล ครัวเรือนและโรงเรียน. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการประจำปี Thailand Conference on Reading 2011. (หน้า 36-62). กรุงเทพฯ : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน).